

Jaarbericht 2016

Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV

Jaar vol mijlpalen

Een jaar vol mijlpalen. Zo mogen we 2016 wel omschrijven voor Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV. We hebben belangrijke stappen gezet in de verdere ontwikkeling van ons nieuwe fonds, dat in 2015 is ontstaan uit de fusie van de pensioenfonds Haskoning en DHV. Op allerlei terreinen hebben we voortgang geboekt en volgen we in de vormgeving en uitvoering van het beleid steeds meer één lijn.

Eén aanspreekpunt voor alle pensioenvragen

Een belangrijke mijlpaal dit jaar was de afwikkeling van het garantiecontract met Nationale-Nederlanden (NN). De tot eind 2014 opgebouwde pensioenen blijven premievrij bij NN herverzekerd en de opbouw sinds 1 januari 2015 vindt plaats binnen ons eigen fonds. De administratie van bij NN opgebouwde pensioenen is eind 2016 ondergebracht bij ons pensioenbureau. Sinds begin 2017 hebben onze deelnemers van het voormalig pensioenfonds Haskoning één aanspreekpunt voor al hun pensioenvragen.

Deelnemers staan centraal

Onze deelnemers staan centraal bij alles wat wij doen. In 2016 hebben wij een uitgebreid deelnemersonderzoek gedaan met vragen over onze communicatie, de risicobereidheid en verantwoord beleggen. We zijn blij dat ongeveer een kwart van alle deelnemers heeft meegedaan aan dit onderzoek. De resultaten helpen ons bij het ontwikkelen van ons beleid. Voorbeelden daarvan zijn het beleid dat we eind 2016 hebben vastgesteld voor verantwoord beleggen en de aanpassingen die we hebben doorgevoerd in onze communicatie.

Positieve reacties op deelnemersbijeenkomsten

We hebben veel positieve reacties gekregen op de deelnemersbijeenkomsten die we in 2016 op verschillende locaties hebben georganiseerd. Een goede mix van persoonlijke, schriftelijke en digitale communicatie is een van onze prioriteiten. Wij vinden het belangrijk dat onze deelnemers weten wat onze pensioenregeling hun biedt en welke eigen keuzes ze daarin kunnen maken. Ook vinden wij het belangrijk dat onze deelnemers weten wat zij later naar verwachting aan pensioen zullen ontvangen. Daarom stimuleren wij hen zich te verdiepen in hun pensioensituatie.

Beleggingsbeleid verder ontwikkeld

Ons beleggingsbeleid hebben we niet alleen aangepast op het gebied van verantwoord beleggen, maar ook wat betreft de afdekking van het renterisico in het compartiment van het voormalige DHV fonds. De ontwikkeling van de rente speelt een belangrijke rol bij de financiële positie van ons fonds. Het is belangrijk dat we daar met ons beleid passend en slagvaardig op inspelen. Ons pensioenbureau en de beleggingsadviescommissie hebben daar veel werk voor verzet.

Stappen voorwaarts in risicobeheer

Een pensioenfonds loopt verschillende risico's. Het is zaak dat we die helder in kaart brengen en maatregelen nemen om ze zo goed mogelijk te beheersen. In 2016 hebben we flinke stappen voorwaarts gezet in ons risicobeheer. Zo is er een risicomanager aangesteld, die het bestuur en de commissies ondersteunt.

Financiële positie van compartimenten verschilt sterk

Hoewel we in de vorming en uitvoering van ons beleid steeds meer één lijn volgen, is Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV een multi-ondernemingspensioenfonds (multi-opf) met twee compartimenten waarvan de vermogens volledig zijn gescheiden.

In dit jaarbericht bespreken we kort de financiële positie van beide compartimenten. Die verschilt sterk: compartiment SPH (voormalig pensioenfonds Haskoning) staat er nu financieel beter voor dan compartiment SPDHV (voormalig pensioenfonds DHV).

De deelnemers van SPH hebben in 2016 een toeslag gekregen op hun pensioen terwijl die er niet inzat voor de deelnemers van SPDHV. Compartiment SPDHV heeft te weinig vermogen (een dekkingstekort) en heeft daarom een herstelplan ingediend. Daarin is aangegeven hoe SPDHV binnen de wettelijke termijn van tien jaar de financiële positie weer op orde denkt te kunnen brengen. De Nederlandsche Bank (DNB) heeft dit herstelplan goedgekeurd. Dit betekent dat SPDHV voldoende herstelkracht heeft om op termijn weer toe te groeien naar een gezonde financiële positie.

Vertrouwen voor toekomst

Als bestuur waarderen wij de enthousiaste inzet van alle betrokkenen bij ons pensioenfonds in 2016. We treden de toekomst met vertrouwen tegemoet. Die toekomst zal uitdagend zijn omdat onze organisatievorm als multi-opf vanaf 2021 wettelijk niet meer is toegestaan. Met de introductie van een algemeen pensioenfonds (APF) met een vergunning voor commerciële activiteiten is helaas gelijktijdig de uitvoeringsvorm multi-opf op termijn opgeheven. Wij onderzoeken nu al alternatieven. Ons uitgangspunt daarbij is het opgebouwde pensioen van onze actieve en gewezen deelnemers en onze pensioengerechtigden zo goed mogelijk veilig te stellen en te zorgen voor een duurzame oplossing voor de pensioenopbouw van huidige en toekomstige generaties deelnemers.

Compartiment SPH

Het compartiment SPH bevat alle deelnemers die tot eind 2014 pensioen hadden opgebouwd bij het voormalige pensioenfonds Haskoning. Er is afgesproken dat er in dit compartiment geen nieuwe deelnemers bijkomen.

Dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad

De dekkingsgraad is de graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. Dit is de verhouding tussen de bezittingen en de verplichtingen van een pensioenfonds uitgedrukt in een percentage. Als de dekkingsgraad 100% is heeft het pensioenfonds precies genoeg geld in kas om de huidige en toekomstige pensioenen te kunnen uitbetalen op basis van de geldende verwachtingen ten aanzien van vooral de toekomstige risicovrije rentestand en de levensverwachting van de deelnemers. Daarnaast is er de beleidsdekkingsgraad. Die geeft het gemiddelde van de dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden weer. De beleidsdekkingsgraad reageert dus wat trager, maar ook wat gelijkmatiger op veranderingen dan de “normale” dekkingsgraad.

Toeziethouder DNB stelt eisen aan de dekkingsgraad van alle Nederlandse pensioenfonds. Allereerst is er een minimaal vereiste dekkingsgraad, die de absolute ondergrens vormt waaraan de beleidsdekkingsgraad moet voldoen. Daarnaast is er nog een vereiste dekkingsgraad die afhankelijk is van het gevoerde beleggingsbeleid. Omdat bij SPH het grootste deel van het vermogen ligt besloten in een garantiecontract is er op dit moment nog heel weinig verschil tussen beide vereisten.

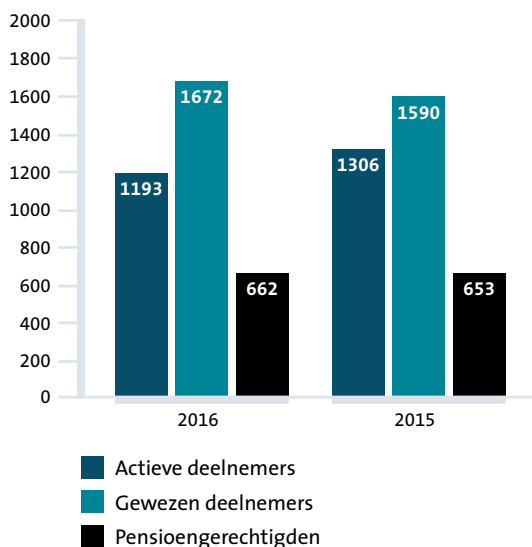
Dekkingsgraad SPH gedaald door lage rente en toeslagverlening

De financiële positie van SPH is in 2016 iets verslechterd ten opzichte van 2015. De dekkingsgraad daalde van 116,2% naar 113,4% en de beleidsdekkingsgraad van 117,6% naar 112,9%. De daling kwam vooral door de lage rente en de toegekende toeslagen op de pensioenen. Hoe lager de rente is, hoe meer kapitaal SPH moet aanhouden om later de pensioenen te kunnen uitbetalen. De beleggingsresultaten waren niet hoog genoeg om het effect van de lage rente te compenseren.

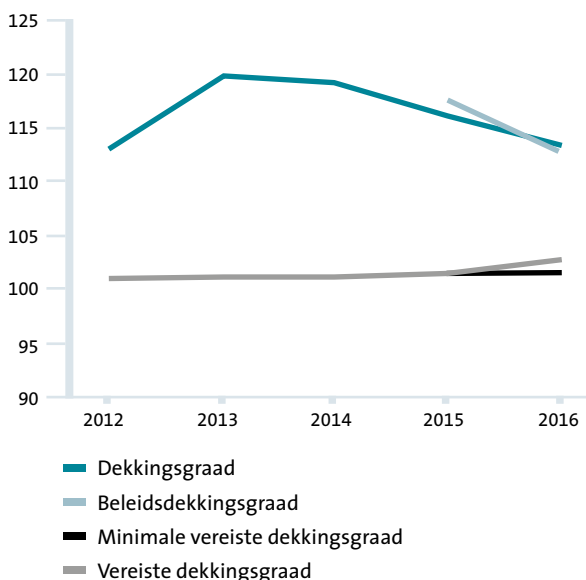
Ruimte voor volledige toeslag

De beleidsdekkingsgraad van SPH lag eind 2015 met 117,6% ruim boven het toen vereiste niveau van 101,4%. Daarom was er ruimte voor een volledige toeslagverlening. De pensioenen van de actieve deelnemers zijn daarom per 1 april 2016 verhoogd met 1,53% en de pensioenen van de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers met 0,54%.

DEELNEMERS SPH IN AANTALLEN

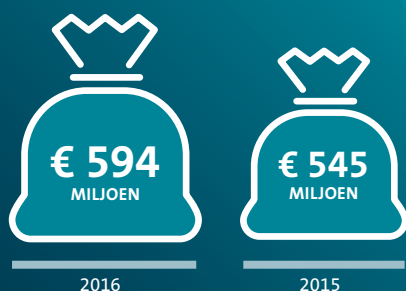

DEKKINGSGRAAD SPH IN PROCENTEN

Garantiecontract bij NN premievrij gemaakt

Een belangrijke ontwikkeling voor SPH was dat het bestuur in 2016 overeenstemming bereikte met NN over het premievrij maken van het garantiecontract. Premievrij maken betekent dat SPH geen nieuwe premie meer zal betalen, maar dat de opgebouwde pensioenen bij NN herverzekerd blijven. Het garantiecontract liep eind 2014 af. De garantiekosten voor het vernieuwen van het contract zouden sterk oplopen, terwijl er lage beleggingsrendementen werden verwacht vanwege de prudente beleggingsmix bij NN. Het bestuur vond het daarom niet verantwoord om het contract te vernieuwen. Er zijn verschillende alternatieven bekeken. Uiteindelijk is besloten het garantiecontract premievrij bij NN achter te laten en de nieuwe opbouw en verleende toeslagen van de bestaande SPH deelnemers te laten plaatsvinden binnen het eigen fonds. Bij de afwikkeling van het contract geeft SPH het recht op overrente op. Overrente is er wanneer het werkelijk behaalde beleggingsrendement hoger is dan de rekenrente in het garantiecontract van 4%. Als compensatie hiervoor heeft NN eenmalig de pensioenen per 1 januari 2015 verhoogd met 1,6%. Het pensioenbureau van het fonds voert de administratie uit van de door NN herverzekerde pensioenen en verzorgt vanaf 1 januari 2017 ook de uitkeringen.

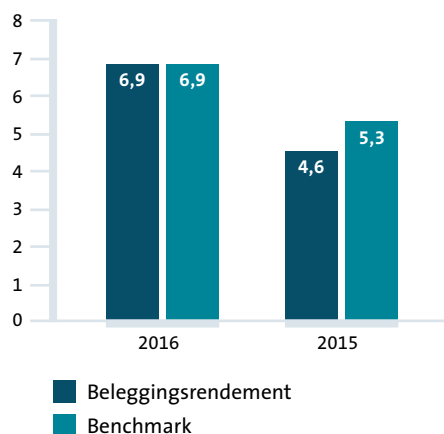

Vermogen SPH stijgt

Het vermogen van SPH is gestegen van € 545 miljoen in 2015 tot € 594 miljoen in 2016. Het grootste gedeelte van het vermogen heeft betrekking op het herverzekerde contract bij NN. Daarnaast is er een deel voor de nieuwe pensioenopbouw en een stuk eigen vermogen. SPH heeft ook nog een klein vermogen dat voor rekening en risico van de deelnemers wordt belegd. Dit betreft de gesloten spaarmodules. Dit bedroeg in 2016 € 1,77 miljoen (2015: € 1,74 miljoen). Voor elk van de delen van de portefeuille voert SPH een speciaal hierop afgestemd beleggingsbeleid.

BELEGGINGSRENDEMENT SPH IN PROCENTEN

Beleggingsrendement voldoet aan maatstaf

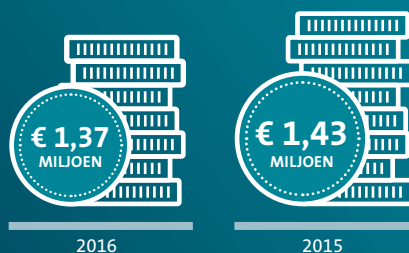
SPH behaalde in 2016 een rendement op de beleggingen van 6,9% (2015: 4,6%). Vooral de obligaties in de portefeuille voor nieuwe opbouw deden het goed. Ook de aandelen leverden een mooi rendement op. Met het behaalde totale rendement van 6,9% voldeed SPH bij deze beleggingsmix exact aan de benchmark. Dit is een maatstaf waarbij het rendement wordt bekeken ten opzichte van een vergelijkbare portefeuille in de markt.

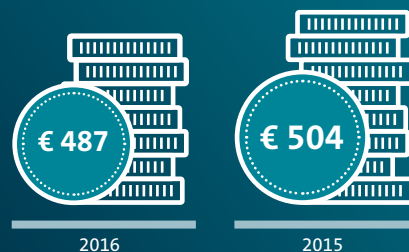
Kosten SPH

Een pensioenfonds maakt kosten voor het pensioenbeheer en het vermogensbeheer. SPH wist de totale kosten terug te brengen van € 1,43 miljoen in 2015 naar € 1,37 miljoen in 2016. De kosten voor pensioenbeheer bedroegen € 929.000. Per deelnemer (gerekend over actieve deelnemers en pensioengerechtigden) waren de kosten € 487 (2015: € 504). De kosten voor het vermogensbeheer waren € 438.000. Uitgedrukt in een percentage van het belegd vermogen was dit 0,42% (2015: 0,51%).

TOTALE KOSTEN SPH

KOSTEN PER DEELNEMER SPH

KOSTEN VERMOGENSBEHEER ALS % BEHEERD VERMOGEN

2016	0,42%
2015	0,51%

Kerncijfers compartiment SPH

	2016	2015	2014	2013	2012
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	1.193	1.306	1.445	1.504	1.634
Gewezen deelnemers	1.672	1.590	1.514	1.475	1.387
Pensioengerechtigden	662	653	639	612	564
	3.527	3.549	3.598	3.591	3.585
Verleende toeslagen					
Werknemers	1,53%	0,87%	0,00%	0,00%	0,00%
Gewezen werknemers en pensioengerechtigden	0,54%	0,38%	0,00%	0,00%	0,00%
Eénmalige verhoging aanspraken garantiecontract NN		1,60%			
Pensioenuitvoering (x € 1.000)					
Feitelijke ontvangen premie	14.245	15.005	16.387	16.929	17.754
Kostendekkende premie	13.276	13.865	-	-	-
Feitelijk betaalde herverzekeringspremie	-	-	12.671	12.146	12.681
Uitkeringen	9.627	9.268	8.968	8.634	8.450
Kosten pensioenbeheer	929	1.018	1.397	964	996
Kosten pensioenbeheer per deelnemer (€ per deelnemer)	487	504	665	447	441
Vermogenssituatie (x € 1.000)					
Pensioenvermogen voor risico fonds	593.600	545.192	500.869	402.857	391.113
Pensioenvermogen voor risico deelnemers	1.767	1.741	1.835	1.546	1.580
Aanwezige dekkingsgraad	113,4%	116,2%	119,3%	119,8%	113,4%
Beleidsdekkingsgraad (gemiddelde 12 maanden)	112,9%	117,6%	-	-	-
Minimaal vereiste dekkingsgraad	101,5%	101,4%	101,0%	101,0%	101,0%
Vereiste dekkingsgraad	102,5%	101,4%	101,0%	101,0%	101,0%
Beleggingsportefeuille (x € 1.000)					
Voor risico fonds: eigen vrij vermogen	77.654	82.953	69.115	34.329	25.138
Voor risico fonds: nieuwe opbouw	34.904	12.177	-	-	-
Voor risico deelnemers	1.767	1.741	1.835	1.546	1.580
Beleggingsrendement	6,9%	4,6%			
Benchmarkrendement	6,9%	5,3%			
Kosten vermogensbeheer (% van belegd vermogen)	0,42%	0,51%			

Compartiment SPDHV

Het compartiment SPDHV bevat alle deelnemers die tot eind 2014 pensioen hadden opgebouwd bij het voormalige pensioenfonds DHV plus de werknemers die sinds 1 januari 2015 in dienst zijn getreden bij Royal HaskoningDHV in Nederland.

Nu ook dekkingstekort voor SPDHV

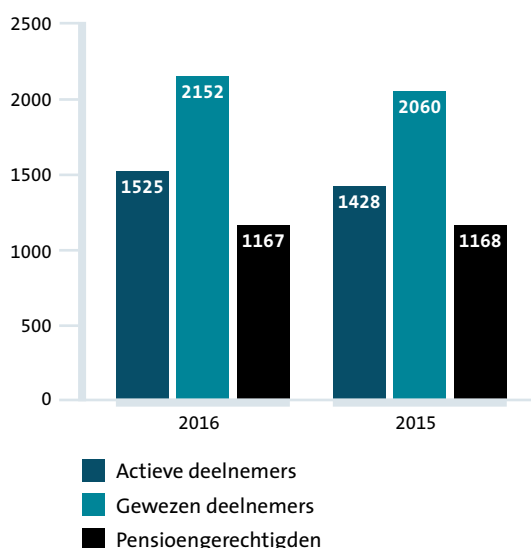
De dekkinggraad van SPDHV van 102,4% aan het eind van 2016 was precies gelijk aan de dekkinggraad ultimo 2015. Het aanzienlijke effect van de lage rente werd nagenoeg gecompenseerd door goede beleggingsresultaten. De beleidsdekkinggraad daalde sterk: 104,4% eind 2015 naar 96,2% eind 2016. Dit kwam doordat de actuele dekkinggraad gedurende 2016 onder 100% is gezakt en daarna weer is gestegen. Dit werkt langzamer door in de beleidsdekkinggraad. Dit betekent dat SPDHV zowel een reservetekort heeft als een dekkingstekort. Bij een reservetekort is de beleidsdekkinggraad lager dan het vereiste niveau. Dat is voor SPDHV nu 123%. Bij een dekkingstekort is de beleidsdekkinggraad lager dan het minimaal vereiste niveau. Dat is 104,2%. Omdat bij SPDHV de verplichtingen volledig in eigen beheer zijn, is er een veel groter verschil tussen beide vereisten dan bij SPH.

We hebben met een beleidsdekkinggraad van 96,2% niet alleen onvoldoende reserves (risicobuffers), maar ook niet genoeg vermogen om alle pensioenen in de toekomst te kunnen uitbetalen. In de eerste maanden van 2017 is de beleidsdekkinggraad gelukkig weer gestegen tot een niveau van 101% per eind mei 2017.

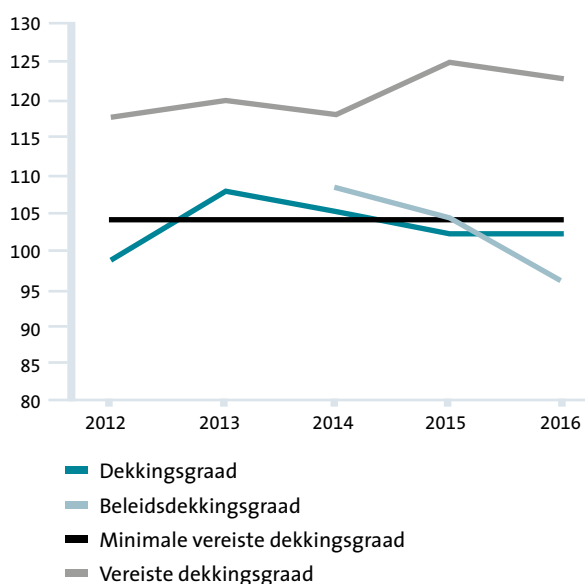
Herstelplan goedgekeurd door DNB

Omdat de beleidsdekkinggraad eind 2015 onder het vereiste vermogen lag heeft het bestuur in maart 2016 een herstelplan ingediend bij DNB. Daarin geeft het bestuur aan welke maatregelen het neemt om binnen tien jaar de beleidsdekkinggraad weer op het vereiste niveau te hebben. In 2017 is het herstelplan aangepast. Op basis van het huidige premie-, beleggings- en toeslagenbeleid zullen we naar verwachting eind 2022 de vereiste dekkinggraad hebben bereikt. Dit is ruim binnen de wettelijke termijn van tien jaar. Het is dus niet nodig om aanvullende maatregelen te nemen. Kortom is vooralsnog niet aan de orde. In het plan zijn door DNB voorgeschreven veronderstellingen meegenomen over de rente en de beleggingsrendementen. De

DEELNEMERS SPDHV IN AANTALLEN

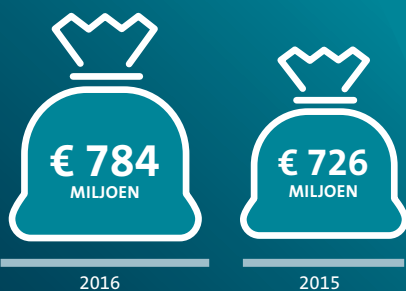

DEKKINGSGRAAD SPDHV IN PROCENTEN

kans dat de werkelijke ontwikkeling afwijkt van deze veronderstellingen is reëel. In dat geval treedt het herstel mogelijk pas later op. De realiteit is dat toeslagverlening er de eerstkomende jaren niet inzit. Gedeeltelijke toeslagverlening wordt pas weer mogelijk indien de beleidsdekkingsgraad boven 110% uitkomt. Positief is dat DNB het aangepaste herstelplan heeft goedgekeurd. De veerkracht van SPDHV blijkt ook uit de onderstaande financiële prestaties.

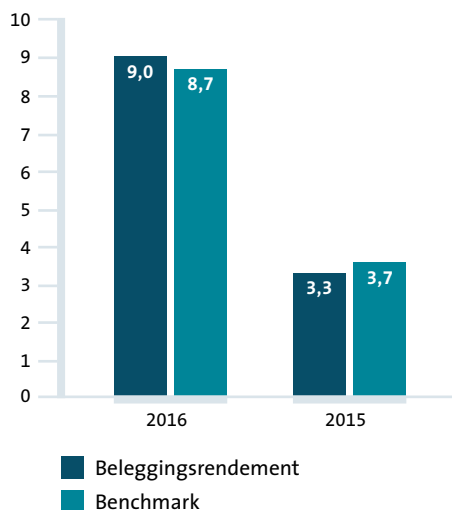

Beleggingsinkomsten doen vermogen stijgen

Het vermogen van SPDHV steeg van € 726 miljoen in 2015 naar € 784 miljoen in 2016 dankzij goede beleggingsresultaten.

BELEGGINGSRENDEMENT SPDHV IN PROCENTEN

Goede beleggingsprestaties voor SPDHV

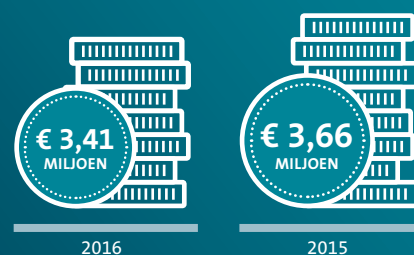
Het totale beleggingsrendement bedroeg 9,0%, een sterke stijging ten opzichte van de 3,3% in 2015. Het rendement van 9,0% was ook iets beter dan de benchmark voor de beleggingsmix van 8,7%. Vooral de aandelen in opkomende markten en beleggingen in grondstoffen lieten een hoog rendement zien. Alle andere beleggingscategorieën zorgden eveneens voor positieve resultaten.

Kosten SPDHV

SPDHV slaagde erin de totale kosten terug te brengen van € 3,66 miljoen in 2015 naar € 3,41 miljoen in 2016. De kosten van SPDHV zijn aanzienlijk hoger dan die van SPH. Dit komt vooral doordat SPDHV het vermogen volledig in eigen beheer heeft, terwijl SPH maar een klein deel in eigen beheer heeft. De kosten voor het pensioenbeheer bedroegen € 543.000. Dit is € 205 per deelnemer ten opzichte van € 315 per deelnemer in 2015. Dit is naast kostenbeheersing te danken aan de stijging van het aantal actieve deelnemers. De kosten per deelnemer van SPDHV zijn lager dan bij SPH doordat SPDHV veel meer pensioengerechtigden heeft. Daardoor worden de kosten over een groter aantal deelnemers verdeeld. De kosten voor het vermogensbeheer waren € 2,87 miljoen. Uitgedrukt in een percentage van het beheerd vermogen waren de kosten 0,36% (2015: 0,40%).

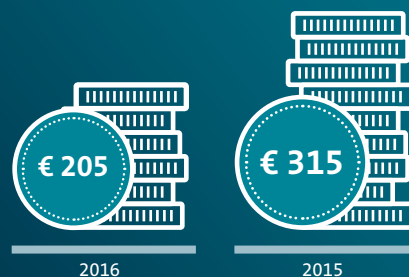
TOTALE KOSTEN SPDHV

KOSTEN VERMOGENSBEHEER ALS % BEHEERD VERMOGEN

2016	0,36%
2015	0,40%

KOSTEN PER DEELNEMER SPDHV

Kerncijfers compartiment SPDHV

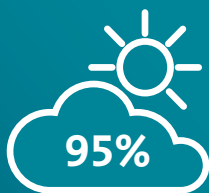
	2016	2015	2014	2013	2012
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	1.525	1.428	1.423	1.465	1.645
Gewezen deelnemers	2.152	2.060	1.968	2.013	1.905
Pensioengerechtigden	1.167	1.168	1.118	1.081	1.042
	4.844	4.656	4.509	4.559	4.592
Verleende toeslagen					
Werknemers	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Gewezen werknemers en pensioengerechtigden	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Doorgevoerde korting van aanspraken en rechten	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,60%
Pensioenuitvoering (x € 1.000)					
Feitelijke ontvangen premie	16.912	16.199	16.339	18.292	19.181
Kostendeekkende premie	13.926	13.377	15.455	17.602	17.547
Uitkeringen	21.542	21.127	20.383	20.069	20.213
Kosten pensioenbeheer	543	810	565	445	934
Kosten pensioenbeheer per deelnemer (€ per deelnemer)	205	315	222	170	348
Vermogenssituatie (x € 1.000)					
Pensioenvermogen voor risico fonds	783.895	726.073	710.382	616.204	587.412
Aanwezige dekkingsgraad	102,4%	102,4%	105,1%	107,7%	98,7%
(Aanwezige dekkingsgraad voor korting per 1 april 2013)	-	-	-	-	93,2%
Beleidsdekkingsgraad (gemiddelde 12 maanden)	96,2%	104,4%	108,3%	-	-
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%	104,2%	104,2%	104,2%
Vereiste dekkingsgraad	123,0%	124,9%	118,2%	119,8%	117,7%
Beleggingsportefeuille (x € 1.000)					
Vastgoed	62.621	55.789	53.360	40.325	39.782
Aandelen	362.883	316.411	301.595	266.375	253.666
Vastrentende waarden	326.034	323.266	325.865	272.863	262.793
Grondstoffen	32.662	28.493	27.850	30.525	29.050
Liquide middelen	1.996	4.158	3.918	7.769	3.389
	786.196	728.117	712.588	617.857	588.680
Beleggingsrendement	9,0%	3,3%	17,0%	5,6%	13,6%
Benchmarkrendement	8,7%	3,7%	16,4%	4,9%	13,1%
Kosten vermogensbeheer (% van belegd vermogen)	0,36%	0,40%	0,43%	0,48%	0,44%

Haalbaarheidstoets kijkt naar pensioenresultaat over 60 jaar

HAALBAARHEIDSTOETS

Ondergrens pensioenresultaat

Maximale negatieve afwijking van ondergrens bij slecht weer scenario

Jaarlijks voert het bestuur van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV een haalbaarheidstoets uit waarbij naar de toekomst wordt gekeken. Op basis van een door DNB voorgeschreven methode kijkt het fonds of het over een periode van 60 jaar kan voldoen aan zijn verplichtingen. Ook geeft de haalbaarheidstoets inzicht in hoeverre de pensioenen van de deelnemers naar verwachting kunnen worden geïndexeerd. Dat gebeurt op basis van ongeveer 2.000 economische scenario's. Als het pensioenresultaat in de toets 100% is, betekent dit dat het pensioen volledig kan meegroeien met de stijging van de kosten voor levensonderhoud.

Bij een gemiddeld economisch scenario vindt het bestuur een pensioenresultaat van 95% een aanvaardbare ondergrens. In 2016 zat SPH met 98% boven en SPDHV met 95% precies op deze grens. Inmiddels zijn ook de resultaten voor 2017 bekend. Zowel SPH als SPDHV zitten met 96% boven de grens. Een andere belangrijke graadmeter is wat maximaal de afwijking mag zijn van de ondergrens als de economische omstandigheden extreem slecht zijn. Die grens is voor onze compartimenten bepaald op maximaal 37%. SPH zit daar ruim onder met 29% in 2016 en 26% in 2017. SPDHV zit erboven met 39% in 2016 en 41% in 2017. Deze uitkomst gaat het bestuur bespreken met sociale partners (werkgevers en ondernemingsraad).

Deelnemersonderzoek toont vertrouwen in fonds

In september 2016 hebben we een groot onderzoek gehouden onder onze deelnemers om hun mening te vragen over verantwoord beleggen, risicobereidheid en communicatie. In totaal 1.111 deelnemers hebben de enquête ingevuld. Dat is een mooie score van bijna 25%. Uit het onderzoek bleek duidelijk dat de deelnemers vertrouwen hebben in het pensioenfonds.

Steun voor verantwoord beleggen

De respondenten gaven duidelijk aan dat zij het voorgenomen beleid voor verantwoord beleggen steunen mits dit niet ten koste gaat van het rendement. Een speerpunt van dit beleid is het stimuleren van duurzame ontwikkelingen door investeringen op het gebied van water en infrastructuur. Ook zal SPHDHV duurzaamheid integreren in al zijn beleggingen door minimumeisen te stellen aan onze vermogensbeheerders en de fondsen waarin we beleggen. Ten slotte zullen we landen, organisaties en ondernemingen die zich bezig houden met schending van mensenrechten en controversiële wapens uitsluiten van beleggingen. Ook streven we ernaar bij onze beleggingen de productie van tabak en belastingontduiking zo veel mogelijk uit te sluiten.

Jongeren durven meer risico te nemen dan ouderen

Over de risicobereidheid – hoeveel risico mag het pensioenfonds nemen in zijn beleid – waren de meningen wat meer verdeeld. Uit het onderzoek kwam dat jongeren meer bereid zijn om risico te nemen dan ouderen. Het bestuur zal de risicobereidheid nader afwegen.

Redelijk tevreden over communicatie

De deelnemers zijn over het algemeen redelijk tevreden over onze communicatie. Jongeren zijn daarbij kritischer dan ouderen. De actieve deelnemers en gepensioneerden worden het best bereikt met e-mail, de jaarlijkse pensioenoverzichten en de nieuwsbrieven. Het bestuur en de communicatiecommissie nemen de suggesties mee om de communicatie verder te verbeteren.

Positieve waardering voor bijeenkomsten

In september en oktober 2016 heeft SPHDHV vijf informatiebijeenkomsten georganiseerd in Groningen, Nijmegen, Rotterdam, Amersfoort en Eindhoven. Met in totaal bijna 400 deelnemers zijn ze goed bezocht. Tijdens de bijeenkomsten was er aandacht voor de pensioenregeling en de eigen keuzes daarin voor de deelnemers. Ook kwamen de financiële positie van het fonds, de afwikkeling van het garantiecontract met NN, de hoofdpunten van het jaarverslag 2015, de communicatie en verantwoord beleggen aan de orde. De deelnemers en gepensioneerden die de bijeenkomsten bezochten hebben deze positief gewaardeerd.

Kijken naar de toekomst

Zoeken naar nieuwe uitvoeringsvorm

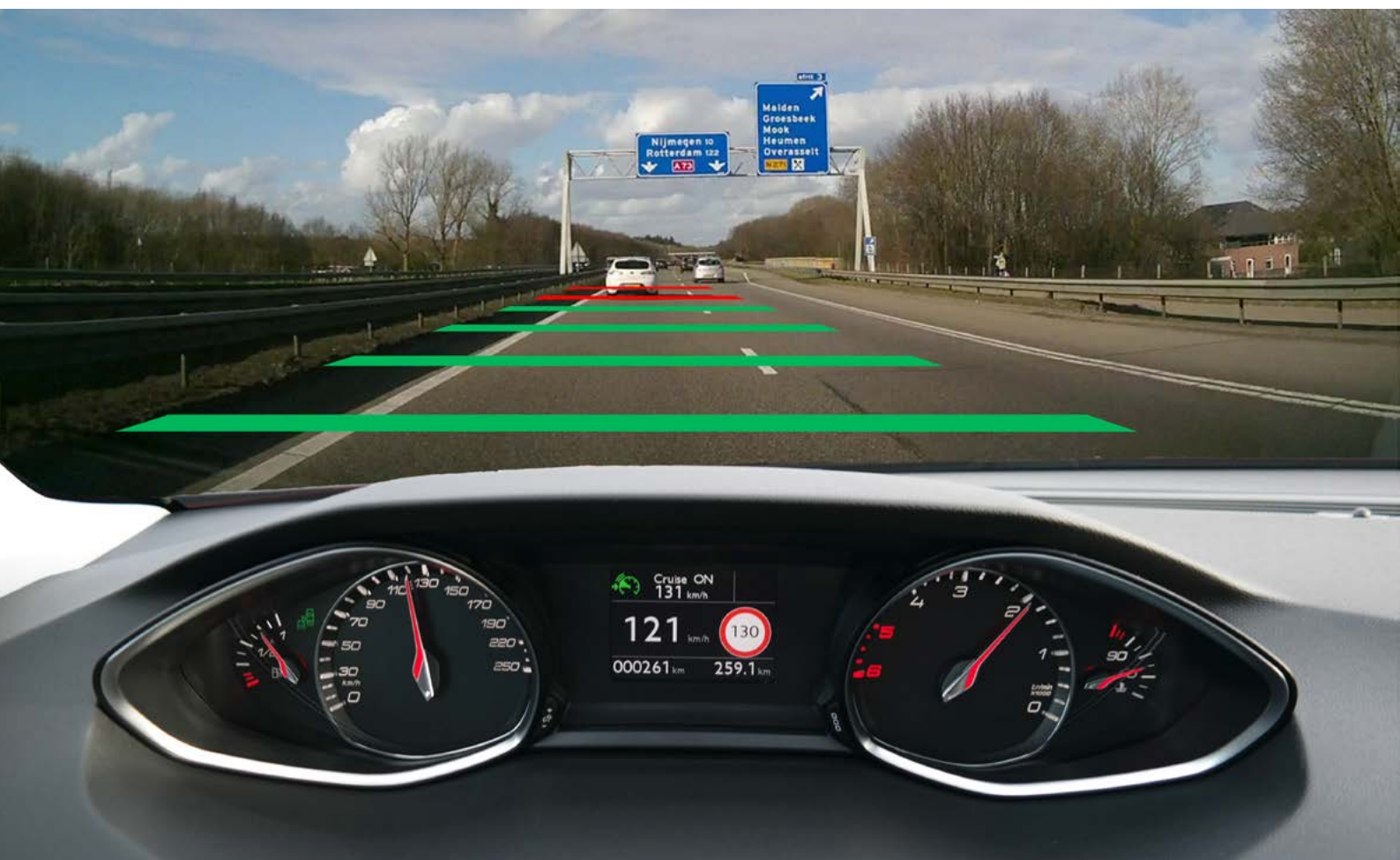
SPHDHV is een multi-opf met twee compartimenten. Het is tot nu toe niet mogelijk gebleken die samen te voegen. Na de introductie van het APF in 2016 is een multi-opf vanaf 2021 echter wettelijk niet meer toegestaan. Het bestuur kijkt daarom naar toekomstige uitvoeringsmogelijkheden. Bij die verkenning van de toekomst volgt het bestuur uiteraard ook alert de ontwikkelingen rond de vernieuwing van het Nederlandse pensioenstelsel. Pas na de vorming van een nieuw kabinet zal daarover meer duidelijkheid ontstaan.

Veel aandacht voor beleggingsbeleid

In 2017 zal het bestuur veel aandacht besteden aan het beleggingsbeleid. In het eerste halfjaar vindt een asset liability management (ALM) studie plaats. Hierin onderzoekt het bestuur hoe de beleggingen – gegeven de risicohouding – zo optimaal mogelijk kunnen worden afgestemd op de verplichtingen. Mogelijk zal dit in het tweede halfjaar leiden tot aanpassingen in de beleggingsmix en samenstelling van de beleggingsportefeuille.

Pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar

Per 1 januari 2018 gaat de wettelijke pensioenrichtleeftijd omhoog van 67 naar 68 jaar. Dit betekent dat de pensioenregeling moet worden aangepast. Het bestuur is in gesprek met de sociale partners over hoe zij de pensioenregeling vanaf 2018 willen inrichten.

Colofon

Dit is een uitgave van
Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV
Redactie
Communicatie Montae, Rijswijk
Ontwerp
Haagsblauw concept + vormgeving, Den Haag
Fotografie
Royal HaskoningDHV
Bart Nijs Fotografie
Spuisers Fotografie

Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV

Bezoekadres

Laan 1914 nr. 35, 3818 EX Amersfoort

Postadres

Postbus 1388, 3800 BJ Amersfoort

Telefoon 088 - 348 2190

E-mail pensioenfonds@rhdhv.com

A decorative graphic element consisting of a horizontal bar with a dark teal left half and a lighter teal right half. Below this bar, two large, light blue triangular shapes point downwards, creating a stylized 'V' or mountain-like silhouette against the white background.